

KİTABXANALARDA OXUCULARA AZƏRBAYCANÇILIQ İDEOLOGİYASI TƏBLİĞİNİN YENİ İSTİQAMƏTLƏRİ

Azərbaycan bu gün özünün sürətli inkişaf dövrünü yaşayır. Həyata keçirilən çoxsahəli islahatlar kursu, ölkə iqtisadiyyatının kompleks şəkildə inkişafını nəzərdə tutan dövlət proqramlarının icrası ölkəmizin müasir dövrün tələblərinə uyğun bir şəkildə yeni sosial-iqtisadi inkişaf yoluna qədəm qoyduğunu göstərir. Mütəxəssislər tərəfindən cəmiyyətin informasiyalaşdırılmasının, gələcək inkişafının perspektivlərinin İnformasiya Kommunikasiya Texnologiyaları (İKT) ilə bilavasitə bağlı olduğu vurğulanmışdır [6, s. 27]. Bu gün İKT-dən istifadə edilməsi fərdi biliklərin ictimailəşməsi - kollektiv təfəkkürün formalaşması üçün misilsiz imkanlar yaradır, biliklərə və informasiyaya əsaslanan yeni tipli cəmiyyəti formalaşdırır. Azərbaycanda informasiya cəmiyyətinin qurulması istiqamətində görülən işlər sırasında kitabxana işinin təşkili, idarə edilməsi, xüsusən oxuculara informasiya xidmətində formalaşmış iş üsullarına, kitabxana fondlarının komplektləşdirilməsinə, müasir texnologiyaların tətbiq edilməsinə başlanması, dövlətimizin kitabxana işi sahəsindəki siyasətinin prioritet istiqamətinə çevrilmişdir.

Informasiyalı cəmiyyət şəraitində ölkəmizdə kitabxana işinin inkişafının əsas prioritet istiqamətlərinin müəyyənləşdirilməsində Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 21 sentyabr 2008-ci il tarixli sərəncamı ilə təsdiq olunmuş “Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin inkişafına dair Dövlət Proqramı” mühüm rol oynamışdır [1, s. 4]. Bu Proqramın icrası kitabxanaların maddi-texniki bazasının möhkəmlənməsinə, onların müasir dövrün tələblərinə uyğun qurulmasına, informasiya-kommunikasiya texnologiyaları ilə təchiz olunmasına, elektron kataloq və elektron kitabxanaların yaradılmasına, oxuculara kitabxana xidmətinin tamamilə yenidən qurulmasına və ayrı-ayrı kitabxana proseslərinin avtomatlaşdırılmasına şərait yaratmışdır. Avtomatlaşdırılmış kitabxana informasiya sistemlərinin tətbiqi ilə oxuculara xidmət sahəsində kitabxanalar üçün yeni istiqamətlər formalaşdırmışdır. Artıq oxucular kitabxanalara gəlmədən öz sorğularını ödəməyə başlamışdılar. Bu proses kitabxanaların qarşısında müxtəlif növ ədəbiyyatların, xüsusən də azərbaycançılıq ideologiyasına dair ədəbiyyatların təbliğində yeni vəzifələr qoymuşdur. Artıq kitabxanaların elektron bazalarında “Azərbaycanşünaslıq” elektron kataloqunun yaradılması prosesinə start verilmişdir.

Respublikamızda bu sahədə ilk addımlar M.F.Axundov adına Milli Kitabxana tərəfindən atılmışdır. Milli Kitabxana müxtəlif kitabxanalarında tətbiq olunan müxtəlif funksional avtomatlaşdırılmış kitabxana sistemi VTLS VIRTUA proqramına malikdir. Kitabxana VTLS proqramının bütün modullarını almışdır [7, s. 19]. Bu axtarış sistemi vasitəsilə müəlliflər, sərəlvhələr, predmetlər, açar sözlər, simvollar və rubrikalar üzrə axtarış aparılması təmin olunmuşdur. Burada həmçinin müxtəlif məlumat bazaları üzrə - kitabların və dövrü mətbuat materiallarının, ümumi və diyarşünaslıq kartotekalarının və digər analitik məlumat bazalarının materialları üzrə axtarış aparılması mümkündür. Kitabxanada mövcud olan “Azərbaycanşünaslıq” kartotekasının materialları elektron məlumat bazasına çevrilməkdədir. Hazırda kitabxanaya gələn oxucular sayı yüzlərlə olan ənənəvi kataloq və kartotekalarda saatlarla axtarış aparmaq əvəzinə, kitab verilişi məntəqəsində quraşdırılan kompyuterlərə yaxınlaşaraq 2-3 dəqiqə ərzində Milli Kitabxananın fondunda olan istədikləri kitabı, həmçinin azərbaycançılıq ideologiyasına dair ədəbiyyat nümunələrini tapa bilir və sifariş edirlər [7, s. 34]. Elektron resursların yaradılması, Elektron Kitabxananın bazasının zənginləşdirilməsi sahəsində daimi işlər aparılır. Müasir informasiya texnologiyasının tətbiq edilməsi, istifadə olunan qurğuların təkmilləşdirilməsi, həmçinin proqram təminatının daha optimalları ilə əvəz edilməsi sayəsində elektron resursların hazırlanması sürəti xeyli artmışdır. Milli Kitabxanada elektron kataloq, elektron kitabxana xidmətləri ilə yanaşı, oxucuya kitab verilişi prosesi də avtomatlaşdırılmışdır. Oxucu elektron bilet ilə qeydiyyatdan keçir və elektron kataloqdan sifarişini verir. Oxucu hər hansı bir ədəbiyyatı sifariş etdikdə fondda quraşdırılmış e-mail vasitəsilə sorğu qəbul olunur, tələbnamə çap edilir və ədəbiyyat kitab verilişi məntəqəsinə çatdırılır. Oxucu elektron tablolu izləyərək ədəbiyyatın hansı zala göndərildiyini öyrənir və kitabı operativ əldə edə bilir.

Milli Kitabxana ilə yanaşı C.Cabbarlı adına Respublika Gənclər Kitabxanası da müasir avtomatlaşdırılmış kitabxana informasiya sistemlərində istifadə edərək gənc oxuculara azərbaycançılıq ideologiyasının təbliği sahəsində yeniliklərə imza atmışdır. Kitabxanada mövcud olan “Azərbaycan xidmət şöbəsi” həm ənənəvi qaydada, həm də elektron qaydada kitabxanaya yeni üzv olan hər bir oxucuya kitabla düzgün davranış qaydalarını aşılamaq, hər bir oxucunu kitabxananın fəaliyyəti, eləcə də fondda ölkəmizə dair mövcud olan ədəbiyyat nümunələri haqqında məlumatlandırmaq, kitabxananın elektron kataloq və elektron kartotekası, ənənəvi kataloq və kartotekasından istifadə qaydalarını başa salmaq, elektron poçt ünvanlarına kitabxananın kitab fonduna yeni daxil olan ədəbiyyatlar haqqında məlumat göndərməyi təmin etmək, müxtəlif mövzularda, xüsusilə azərbaycançılıq ideologiyası haqqında təşkil olunan kütləvi tədbirlərə cəlb etmək, yeniyetmə və gənc oxucuların vətənpərvərlik tərbiyəsində müəyyən dərəcədə rol oynamaq istiqamətində fəaliyyət göstərir [4, s. 41]. Şöbə həmçinin azərbaycançılıq ideologiyasına dair nəşr olunan yeni kitabları və dövrü mətbuat materiallarını toplayaraq həm

¹⁰⁸ BDU, Kitabxanaşünaslıq kafedrasının dissertantı. habibalizade.91@gmail.com

kitabxananın fondunda, həm də elektron kataloq və kartotekalarda yerləşdirilməsinə xüsusilə nəzarət edir və gənc oxucuları bu istiqamətə cəlb edilməsində fəal iş aparır. Cəmiyyətimizdə azərbaycançılıq ideologiyasının təbliği sahəsində bünövrələr məhz kiçik yaşlardan başlanır. Məhz uşaq yaşlarından vətənpərvərlik hissləri ilə böyüyən insanlar vətəninə bağlı bir şəxsiyyət kimi formalaşırlar. Buna görə də azərbaycançılıq ideologiyasının təbliği sahəsində F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanasının üzərinə böyük məsuliyyət düşür. Kitabxananın oxucu olan uşaqlar məhz bu kitabxananın fondu sayəsində vətənpərvərlik haqqında kitablar əldə edərək milli ruhda formalaşırlar. Bu məsuliyyətli işin öhdəsindən layiqincə gəlmək məqsədi ilə 2009-cu ildə kitabxananın nəznində “Ölkəşünaslıq və milli ədəbiyyat şöbəsi” yaradıldı [5, s. 106]. Şöbənin əsas vəzifəsi ölkəşünaslıq və milli ədəbiyyata dair məlumat-bibliografiya aparatını təşkil edərək, uşaqlara milli vətənpərvərlik ruhunda informasiya xidməti göstərmək, həmçinin bu sahədə müxtəlif tədbirlər keçirməkdir. Ənənəvi kitabxana xidməti ilə paralel müasir avtomatlaşdırılmış kitabxana informasiya sistemlərinin tətbiqi ilə kitabxanada “Ölkəşünaslıq” milli ədəbiyyatın elektron kataloqu da yaradılmışdır [5, s. 108]. Bu kataloqda Azərbaycan haqqında, azərbaycançılıq ideologiyası haqqında, azərbaycan uşaq ədəbiyyatı haqqında müəlif növ kitablar və dövrü mətbuat materialları öz əksini tapmışdır. Bu şöbənin həm ənənəvi, həm də elektron qaydada kiçik yaşlı oxuculara xidmət göstərməsi ilə artıq deyə bilərik ki, Respublika Uşaq Kitabxanası ölkəmizdə uşaqların milli vətənpərvərlik ruhunda böyüməsi işində öz funksiyasını tam icra edir.

Azərbaycançılıq ideologiyasının və dövlətçiliyin təbliği sahəsində Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İslər İdarəsinin Prezident Kitabxanasını xüsusi ilə qeyd etmək lazımdır. Kitabxananın missiyası ali dövlət orqanlarında və digər icra qurumlarında çalışan dövlət qulluqçularına, eləcə də, informasiya maraqları kitabxananın profilinə uyğun olan digər tələbatçılara kitabxananın fondunda olan sənədlərlə, burada yaradılan müxtəlif ilkin sənəd və bibliografik informasiya resursları ilə mükəmməl kitabxana-bibliografiya xidməti göstərməkdir. Kitabxanada müasir informasiya texnologiyalarının tətbiqinə xüsusi önəm verilir. Kitabxanada lokal kompüter şəbəkəsi yaradılmış, İnternetə çıxış təmin edilmişdir. Portativ kompüterləri olan oxucular kitabxananın oxu zalından İnternetə simsiz əlaqə sistemi ilə də qoşula bilərlər. Kitabxanada İRBİS AKİS-nin son versiyasının (İRBİS 64) tam komplekti tətbiq edilmişdir [2, s. 6]. Bu sistem fondun komplektləşməsindən tutmuş, kitab verilişinədək bütün kitabxana proseslərinin avtomatlaşdırılmasını təmin edir. Sistem həm də oxuculara Kitabxanada hazırlanmış tammətli verilənlər bazasından istifadə etməyə imkan verir. Bundan əlavə, hər bir İnternet istifadəçisi Kitabxananın Web sahifəsi vasitəsi ilə onun Elektron kataloqundan və digər elektron resurslarından istifadə edə bilər. Müstəqillik əldə etdikdən sonra dövlətçilik tariximizin, azərbaycanşünaslığın öyrənilməsinə, xüsusi ilə onun iqtisadi, sosioloji və politoloji aspektlərinin dərinlən tədqiq edilib öyrənilməsinə böyük tələbat yaranmışdır. Oxucular Azərbaycan tarixinə, iqtisadiyyatına, mədəniyyətinə, elmin müxtəlif sahələrinə dair əsərlərə və müstəqillik dövründə yeni təfəkkür tərzini, milli ideologiyaya baxımından yazılmış əsərlərin öyrənilməsinə böyük maraq göstərirlər. Bu baxımdan Prezident Kitabxanasında “Prezident, dövlət idarəçiliyi və ölkəşünaslığa dair ədəbiyyatın bibliografiyası” şöbəsinin təşkili təqdirəlayiqdir [3, s. 45]. Bu şöbədə Azərbaycanın tarixini, iqtisadiyyatını, siyasətini, mədəniyyətini yaxşı bilən yüksək ixtisaslı mütəxəssislərin toplanması azərbaycanşünaslığın mühüm bir sahə kimi öyrənilməsinə, təbliğ edilməsinə, oxuculara çatdırılmasına, oxucu sorğularının ödənilməsinə olduqca böyük təsir edəcək. Şöbə bu məqsədlə azərbaycanşünaslığa dair yeni nəşrləri izləyir, onun əldə edilməsini təmin etməklə yanaşı, oxuculara, xüsusilə, Prezident Aparatının işçilərinə çatdırmaq, vaxtılı-vaxtında onları məlumatlandırmaq üçün kitab icmaları, bibliografik göstəricilər, tövsiyə siyahıları hazırlamağı nəzərdə tutur [3, s. 48]. Şöbə həmçinin dövrü mətbuat materiallarının toplanmasını və azərbaycanşünaslığın ayrı-ayrı sahələrinə dair bibliografik siyahıların tərtib edilməsini, məqalələr toplusu qovluqlarının yaradılmasını təmin edir. Bu materialların və sənədlərin kitabxananın internet saytına daxil edilməsi onun əhəmiyyətini daha da artırır.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının (AMEA) Mərkəzi Elmi Kitabxanası (MEK) Avtomatlaşdırılmış Kitabxana İnformasiya Sistemlərinin tətbiqindən sonra fəaliyyət sahəsini daha da genişləndirmiş oldu. Artıq kitabxananın əsas məqsədi Azərbaycanın qədim tarixinin və zəngin mədəniyyətinin, Azərbaycan Respublikasının müstəqillik illərində qazanılmış siyasi, iqtisadi, sosial və mədəni nailiyyətlərinin təbliğ edilməsi, Azərbaycan dilinin informasiya resurslarında istifadə imkanlarının genişləndirilməsi, müasir elmi araşdırmaların aparılması üçün informasiya təminatının yaxşılaşdırılması, milli-tarixi irsimizi təşkil edən və yeni yaranan bütün növ mövcud informasiya vahidlərinin toplanıb saxlanması, dünya elmi, tarixi və mədəniyyətinin istifadəçilərinə təqdim olunması olmuşdur. Buna görə də respublikada ilk dəfə olaraq MEK-də Milli Rəqəmsal Yaddaş şöbəsi yaradıldı [6, s. 203]. Milli Rəqəmsal Yaddaş - Azərbaycanın tarixinə və mədəniyyətinə aid olan məlumatların rəqəmsallaşdırılaraq həm müasir, həm də gələcək nəsillərin istifadəçilərinə, eyni zamanda ümumi tanışlıq və dərin tədqiqatlar aparmaq üçün nəzərdə tutulan məlumat bazasıdır. Milli Rəqəmsal Yaddaş təkcə Azərbaycan dilində və Azərbaycanda hazırlanmış sənədlərin yox, Azərbaycan hüdudlarından kənar xarici dillərdə tərtib edilmiş materiallar üzərində də qurulur. Bu isə Azərbaycan tarixi və mədəniyyətinin təbliği üçün çox əhəmiyyətli bazanın formalaşması deməkdir.

Müasir şəraitdə hər bir kitabxana fondu komplektləşdirilərkən milli ideologiyaya, dövlətçiliyin təbliğinə dair ədəbiyyatın əldə edilməsi ön plana çəkilməlidir. Bütün kitabxanalarda ulu öndər Heydər Əliyev və Prezident İlham Əliyevin əsərləri, rəsmi dövlət sənədlərinin olması zəruridir [1, s. 23]. Hər bir kitabxana fondunun komplektləşdirmə planını tərtib edərkən azərbaycançılıq ideologiyasına və dövlətçiliyin təbliğinə dair kompleks ədəbiyyat əldə edilməsini əvvəlcədən planlaşdırmaq lazımdır.

Hər bir kitabxanada azərbaycançılıq ideologiyasının və dövlətçiliyin təbliğinin zəruriliyi nəzərə alınaraq azərbaycançılıq ideologiyasına və dövlətçiliyin təbliğinə həsr edilmiş elektron kataloq və kartoteka yaradılması və burada ən zəruri ədəbiyyat və dövrü mətbuatın əks etdirilməsi, ədəbiyyat və dövrü mətbuat vaxtaşırı yenilənməlidir. Azərbaycançılıq ideologiyası, dövlətçiliyin təbliği dövrünün ən mühüm prioritet istiqaməti olduğu üçün kitabxanalar bu problemin təbliğinə həsr edilmiş geniş məlumat-bibliografiya və informasiya işləri həyata keçirməli, bu mühüm problemə dair əhalinin informasiya tələbatını ödəmək üçün ciddi elmi tədqiqatlar aparılmalı, kitabxana işinin bütün formalarından istifadə edilməlidir. Kitabxanalar ənənəvi təbliğat formaları olan kütləvi işlərdən və xidmət işindən istifadə etməlidirlər [1, s. 26]. Həmçinin kitabxanalar müasir informasiya cəmiyyətinin tələbinə uyğun olaraq xidmət işinin forma və üsullarını informasiyalaşdırmalı, elektron kitabxana işinin tətbiqinə çalışmalıdırlar.

Qeyd etmək lazımdır ki, hər bir kitabxana azərbaycançılıq ideologiyasının təbliği üçün həm Dövlət Proqramında tapşırılmış vəzifələrin həyata keçirilməsinə, həm də Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2012-ci il 29 dekabr tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan 2020: Gələcəyə baxış” İnkişaf konsepsiyasında nəzərdə tutulmuş müddələrin, Azərbaycan xalqının zəngin adət və ənənələrinin təbliği, milli bayram və mərasimlərin qorunub saxlanması, tarixi abidələrə, muzeylərə ekskursiyaların təşkili, şifahi xalq yaradıcılığının qorunması və təbliği, xalq oyun və tamaşalarının bərpası, dekorativ və miniatür sənətinin zəngin ənənələrinin inkişaf etdirilməsi, dünyanın nüfuzlu muzeylərində saxlanılan Azərbaycan incəsənəti nümunələrinin öyrənilməsi və təbliği, təsviri sənətimizin təbliği və tanınması istiqamətində zəruri işlər görülməsinə yardımçı olmalıdır.

ƏDƏBİYYAT

1. Xələfov A.A. Kitabxanalarda milli ideologiyanın və dövlətçiliyin təbliği problemləri // Kitabxanaşünaslıq və informasiya.- №.1 (16), 2015.- S.3-26.
2. Xələfov A.A. Ölkəmizdə ilk fundamental elektron kitabxana // “Xalq” qəzeti.- 2006.- 18 fevral.- №36.-S.6.
3. Məmmədov M., Rzayeva Z. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin Prezident Kitabxanasında yaradılan layihə tipli tammətnli resurslar elektron kitabxananın innovativ resurs növü kimi // Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya.- №2(47), 2020.- S.43-51
4. Sadıqov T. C.Cabbarlı adına Respublika Gənclər Kitabxanası müstəqillik illərində // Kitabxanaşünaslıq və informasiya.- №.2, 2010.- S.38-46.
5. Knyaz Aslan. F.Köçərli adına Azərbaycan Dövlət Uşaq Kitabxanası müasir tipli yeni binada // Kitabxanaşünaslıq və informasiya.- №.3, 2010.- S.105-108.
6. “Kitabxana-informasiya elmi: tədris və təcrübədə yeni çağırışlar” Beynəlxalq elmi konfransın materialları // ADMİU, Azərbaycan Milli Kitabxanası; Tərt. N.Abdullayeva.- Bakı.: ADMİU mətbəəsi, 2016.- 309 səh.
7. Kitabxanalarda Heydər Əliyev irsinin və Azərbaycançılıq ideyasının təbliği: metodik tövsiyələr // tərt. ed. N.Alişova; ixtisas red. və bur. məs. K.Tahirov; red. G.Səfərəliyeva; M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanası.- Bakı, 2013.- 59 s.

Açar sözlər: oxuculara xidmət, elektron kitabxana, virtual sifariş, elektron resurs

Ключевые слова: читательский сервис, электронная библиотека, виртуальный заказ, электронный ресурс

Key words: reader service, electronic library, virtual order, electronic resource

KİTABXANALARDA OXUCULARA AZƏRBAYCANÇILIQ İDEOLOGİYASI TƏBLİĞİNİN YENİ İSTİQAMƏTLƏRİ

XÜLASƏ

Məqalədə Avtomatlaşdırılmış Kitabxana İnformasiya Sistemlərinin tətbiqindən sonra kitabxanalarda oxuculara azərbaycançılıq ideologiyasının təbliği sahəsində baş vermiş yeniliklərdən bəhs edilir. Tətbiq edilən yeni sistemlə mövcud ənənəvi sistem əlaqələndirilir. Kitabxanaların strukturunda yaradılmış yeni şöbələr qeyd edilir. Şöbələrin oxuculara xidmət sahəsindəki yeni istiqamətləri izah edilir.

НОВЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ПРОДВИЖЕНИЯ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ ИДЕОЛОГИИ ДЛЯ ЧИТАТЕЛЕЙ В БИБЛИОТЕКАХ

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются нововведения в продвижении идеологии азербайджанства к читателям в библиотеках после внедрения автоматизированных библиотечных информационных систем. Применяемая новая система скоординировано существующей традиционной системой. Отмечены новые отделы, созданные в структуре библиотек. Объясняются новые тенденции отдел в сфере обслуживания читателей.

NEW DIRECTIONS OF PROMOTION AZERBAIJANI IDEOLOGY FOR READERS IN LIBRARIES SUMMARY

The article discusses the innovations in the promotion of the ideology of Azerbaijan to readers in libraries after the introduction of Automated Library Information Systems. The new system is linked to the existing traditional system. New departments created in the structure of libraries are noted. New directions in the field of service to readers of the departments are explained.